

S. A. Seheda

THE AGRO-FOOD EXPORT TRENDS IN UKRAINE: FOCUS ON GRAIN CROP MARKET

The analysis of agro-food export trends in Ukraine on the example of grain crop market during 2006–2019 has been done. According to study data the share of grain exports as raw materials among all agro-food products increased from 28.73 % in 2006 to 43.50 % in 2019. The share of flour-grinding products and ready-made grain products in total agro-food export was almost unchangeable (increase from 0.77 % to 0.91 % and decrease from 2.44 % to 1.22 % respectively). The amounts of flour-grinding products and ready-made grain products export were in 100-200 times less than the amount of grain export as raw material. Our data has shown that export revenue from sale of grain crop and flour-grinding grain products were positively correlated with export amount ($r = 0.9228$ and 0.8836 respectively, $p < 0.001$). By contrast, the relation between export price and export revenue was not significant ($r = 0.1498$ and -0.0806 respectively). At the same time, export revenue from the sale of ready-made grain products had a significant impact both on export price and export amount, which confirms positive association between evaluated parameters ($r = 0.9733$ and 0.9706 respectively, $p < 0.001$). This fact has confirmed the possibility of increasing the currency revenue from ready-made grain products export compared to the grain export as raw materials. In addition to direct positive impact on the economics, an increase of processing grain crop export should have a number of accompanying positive effects.

Keywords: *export, cereal, ready-made grain products, flour-grinding products, correlation analysis, Pearson's correlation coefficients, price, export revenue.*

Introduction. The agrarian sector of Ukraine in the period of transformation processes was marked by an increase in production of grain products. The volume of grain production in 2006–2019 increased from 34.3 million tons to 75.1 million tons [1, 2]. At the same time, there was a decrease in the cost of grain for animal feed (from 13.8 million tons in 2006 to 11.0 million tons in 2019), grain processing for non-food purposes increased from 0.6 million tons to 1.2 million tons [3]. That is, the increase in grain production occurred without a corresponding increase in its industrial or biological (animal) processing, which contributed to an increase in grain exports from 11.2 million tons in 2006 to 56.7 million tons in 2019 [4–6].

The volume and structure of production of grain products have changed. According to the State Statistics Service of Ukraine, the gross wheat harvest increased from 13.9 million tons in 2006 to 28.3 million tons in 2019, maize for grain – from 6.4 million tons to 35.8 million tons, and barley production alone decreased from 11.3 million tons to 8.9 million tons [1, 2]. In the structure of gross harvest, the share of wheat decreased from 40.7 % to 37.7 %, of barley – from 33.1 % to 11.9 %, and the share of corn increased from 18.8 % to 47.7 % in the studied period. As a result, cereal products are increasingly being shipped to foreign markets. This was greatly facilitated by the official accession of Ukraine to the World Trade Organization on May 16, 2008, which provided the legal basis for international trade [7]; and the signing and ratification of the Association Agreement between Ukraine and the EU in 2014 [8], which opened up new opportunities for increasing exports and significantly expanding its nomenclature.

In the commodity structure of foreign trade, the amount of foreign exchange earnings from the sale of agricultural and food products increased by 4.7 times during 2006–2019, while the value of all exports increased only 1.3 times [4–6]. This indicates that agricultural sector has become a major source of foreign exchange earnings. However, it is worth noting that in the structure of commodity exports, raw materials and products with a low degree of processing predominate. Orientation of production of most agricultural products to foreign markets poses certain threats to the food security of the country and manifestations of other negative phenomena and trends in this field. It is necessary to develop a state policy aimed at strengthening Ukraine's position in foreign markets, as well as finding and developing new markets, especially to increase exports of higher value-added products, which would facilitate the organization of in-depth industrial and biological (animal) processing of grain and intermediate products.

The necessity of introducing a more effective structure of agro-food products in the foreign trade of Ukraine and directions of its improvement has determined the relevance of the research.

Literature review. Studies of the state and tendencies of foreign trade in agricultural products of

Ukraine are covered in a number of scientific works of Ukrainian scientists. The development of exports of agricultural products in Ukraine [9] is covered in the work of Karasova N. A., which reveals the impact of globalization and other factors on the volume of agricultural exports. In the study [10] Ostashko T. O. focuses on the prospect of increasing agri-food exports within and beyond EU import tariff quotas, based on an analysis of the capacity of the EU import market segment. The author expects an increase in exports of raw materials (wheat, corn) and products with low industrial processing.

Zadoia A. O. [11] highlights the scope and geographical structure of Ukraine's foreign trade in his publication. The author has concluded that the shifts in foreign economic activities have been positive and reflect the reorientation of exports and imports to more developed markets.

In the study of Sehed S. A., the main attention is paid to the place of agro-food products in commodity structure of export [12]; tendencies, features and factors of foreign economic activities of agrarian production of Ukraine [13]; trends and structure of agri-food imports [14]; analysis and evaluation of trends in imports of agricultural agrarian sector means of production and consumer goods made from agricultural products [15].

In the publications of Mudrak R. P., the problems of raw material nature of domestic food exports have been identified [16].

The article of Makhaniova Yu. M. deals with the relevant question of studying the interconnection of export of agricultural products of Ukraine, the EU, and countries of the world using the example of grain crops, as well as the question of evaluating the efficiency of Ukraine's export of grain crops to the European and world markets within the context of creation of the zone of free trade with the EU [17].

The research of Kobuta I. V. is devoted to the evaluation of the consequences of state regulation of grain exports in Ukraine [18]. Materinskaya O.A. in her works explores the production and export potential of the grain industry of Ukraine [19].

The subject of research of Kvasha S. M., Vlasov V. I., Kryvenko N. V. and Dukhnitsky B. V. is important in recent years problem of import substitution of domestic products by foreign ones [20]. Emphasis in the publication is shifted towards identifying the reasons for the growth of imports by economic sectors, as well as developing economic approaches to import substitution.

Thus, most of the publications are devoted to the analysis of the actual state of export of agri-food products and the prospect of expanding geography, and very little attention is paid to solving the problem of improving the commodity structure of foreign trade in the conditions of insufficient supply of domestic market needs for important agri-food products.

The purpose of the article is to highlight the main problems in grain export which have been arisen during last 14 years in Ukraine, to estimate the main factors determining grain export trends in Ukraine, to estimate associative interactions between export amount and export price of grain crop as raw material, ready-made grain products and flour-grinding products and the export revenue and to suggest the new ways of solving established problems.

Data and methods. The analysis of changes in Ukrainian grain export trends was conducted across a period 2006–2019 based on statistics data. The correlation analysis was done to estimate associative interactions between export amount and export price of grain crop as raw material, ready-made grain products and flour-grinding products and the export revenue. The relationship between two variables was estimated by Pearson correlation analysis used in linear regression [21, 22].

Total statistical analysis has been conducted with software Microsoft Excel. State Statistics Service of Ukraine and State Fiscal Service of Ukraine have composed the informational database for collecting outgoing data for the research. Data of 2014–2019 have been provided without temporarily occupied territories of the Autonomous Republic of Crimea, the city of Sevastopol and the part of temporarily occupied territories in Donetsk and Luhansk regions.

Results and discussion. The agri-food product export provided up to 22.1 billion USD to Ukrainian economics in 2019 and made up 44.2 % in Ukraine's total exports [4–6]. The largest share of exported products was formed by grain crops, oil crops, animal or plant fats and oils. Thus the export of grain crops during 2006–2019 grew from 11.0 million tons to 56.7 million tons, or 5.2 times (Figure 1).

At the same time, the amount of foreign exchange revenue increased from 1.4 to 9.6 billion USD, or 6.9 times. The share of grain crop as raw material among all agri-food export increased from 28.73 % in 2006 to 43.50 % in 2019.

According to the State Statistics Service of Ukraine, wheat exports increased from 4.7 million tons to 20.0 million tons in 2006–2019, or 4.3 times. The amount of foreign exchange receipts increased from

595.3 million USD up to 3658.7 million USD, or 6.1 times. At the same time, the price of grain exports in relation to 2006 increased by 2013 (243.68 USD per 1 ton), and with the increase in sales to 20.0 million tons in 2019, its decrease to 182.72 USD per 1 ton is observed (Table 1). This led to a decrease in foreign exchange earnings, which according to our estimates in 2019 amounted to about 744 million USD.

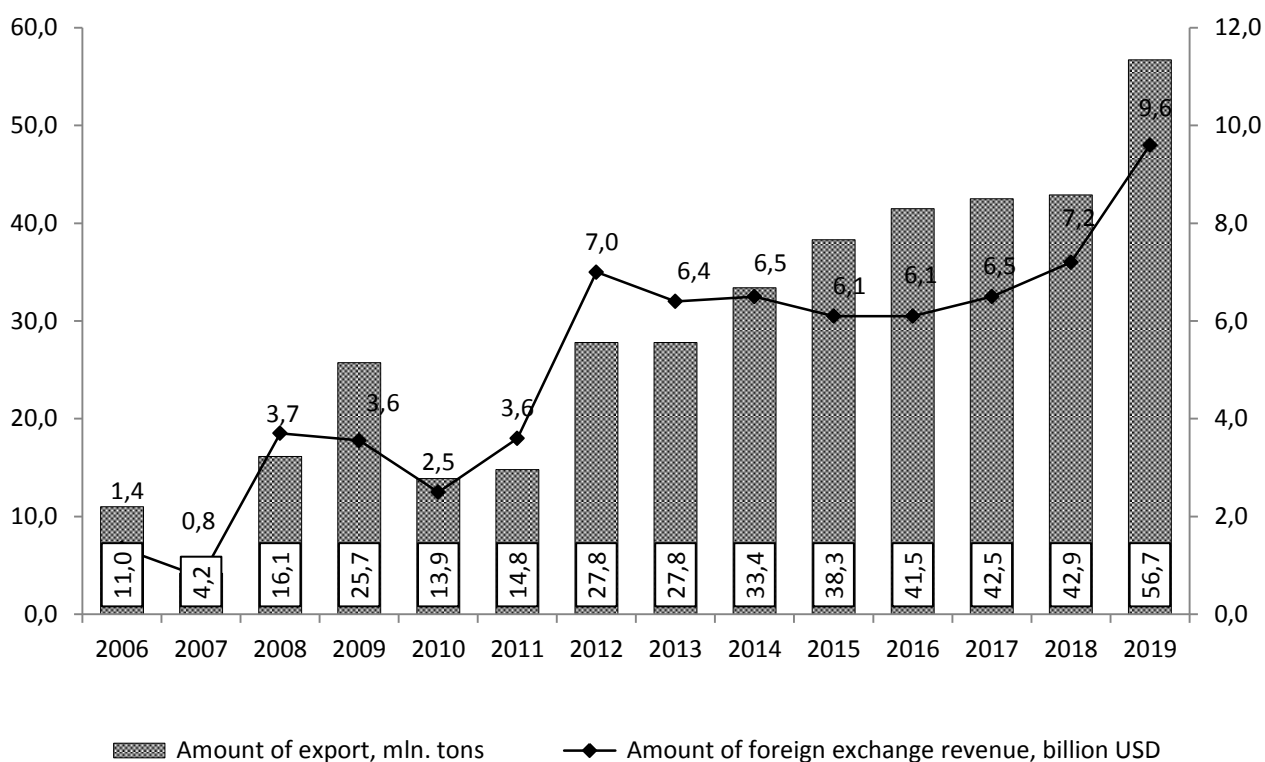

Figure 1 – The dynamics of grain crop (cereal) export during 2006–2019

Source: summarized by the author based on [4–6]

A similar situation is observed with maize exports, whose volumes increased from 1.7 million tons to 32.3 million tons, or 19 times. The amount of foreign currency receipts increased from 177.1 to 5218.3 million USD, or 29.5 times. Thus, there is an increase in the amount of corn grain for export over the years without a corresponding increase in foreign exchange earnings due to the decrease in the selling price.

Barley exports are characterized by a decline in stable sales volumes of 4.2–4.8 million tons. The highest export price (268.68 USD per ton) was achieved in 2012 with an export of 2.6 million tons. A further increase in barley exports in 2019 to 4.1 million tons led to a decrease in price to 171.37 USD per ton. Thus, an increase in grain exports is accompanied by a decrease in the export price, and vice versa.

Another situation was with flour-grinding products, whose export increased from 106.9 in 2006 to 623.0 million tons in 2019, or 5.8 times. The amount of foreign exchange revenue from flour-grinding products export increased from 36.3 to 202.1 million USD, or 5.6 times during analysed period (Figure 2).

The share of flour-grinding products in total agri-food export increased from 0.77 % to 0.91 %. Thus, the amount of flour-grinding products export was in 100–200 times less than the amount of grain exports as raw material. The increase of flour-grinding products export amount during 2006–2019 occurred without an appropriate increase in foreign exchange revenue due to the decrease of sale price from 339.62 to 324.44 USD per 1 ton [12]. The similar situation was observed with the export of ready-made grain products, whose amount during 2006–2019 increased from 102.2 to 167.7 thsd tons, or by 64.1%. The amount of currency revenue from ready-made grain products export increased from 114.8 to 269.4 million USD, or 134.7 % (Figure 3).

The amount of such kind grain product export was in 100–200 times lower than the export of grain as raw materials during study period. Thus, the growth rate of flour-grinding and ready-made grain products export was slower than the growth rate of grain raw material export. This situation indicates a greater interest of increasing in grain export as raw material than export of industrial processing grain products, which contains more value added.

Table 1 – Dynamics of cereal export during 2006–2019

Year	Wheat						Maize						Barley					
	Amount of export, mln. tons	% to 2006	Amount of foreign exchange revenue, mln. USD	% to 2006	Price, USD per 1 ton	% to 2006	Amount of export, mln. tons	% to 2006	Amount of foreign exchange revenue, mln. USD	% to 2006	Price, USD per 1 ton	% to 2006	Amount of export, mln. tons	% to 2006	Amount of foreign exchange revenue, mln. USD	% to 2006	Price, USD per 1 ton	% to 2006
2006	4,7	100,00	595,3	100,00	127,52	100,00	1,7	100,00	177,1	100,00	105,24	100,0	4,6	100,00	566,2	100,00	123,90	100,00
2007	1,1	22,62	190,1	31,93	180,00	141,15	1,0	56,72	175,2	98,95	183,59	174,45	2,1	46,39	375,4	66,30	177,08	142,93
2008	7,5	160,91	1605,2	2,7 t	213,71	167,58	2,8	167,12	670,2	3,8 t	238,35	226,48	5,7	125,63	1405,3	248,21	244,80	197,58
2009	12,9	2,8 t	1778,0	3,0 t	138,02	108,23	7,2	4,3 t	1012,8	5,7 t	141,08	134,06	5,5	120,13	730,1	128,96	133,01	107,35
2010	4,9	104,11	906,4	152,27	186,52	146,26	4,1	2,4 t	785,9	4,4 t	193,93	184,27	4,8	104,72	740,0	130,72	154,65	124,82
2011	4,1	87,78	1070,3	179,80	261,22	204,84	7,8	4,6 t	1982,6	11,2 t	253,99	241,34	2,1	46,94	537,6	94,96	250,66	202,31
2012	8,7	185,94	2356,6	4,0 t	271,49	212,89	15,6	9,3 t	3893,0	22,0 t	249,06	236,66	2,6	56,51	693,7	122,53	268,68	216,85
2013	7,8	166,29	1891,5	3,2 t	243,68	191,09	16,7	9,9 t	3833,3	21,6 t	229,13	217,72	2,3	51,20	575,7	101,69	246,08	198,62
2014	10,5	2,3 t	2290,7	3,8 t	217,26	170,37	17,6	10,4 t	3350,7	18,9 t	190,85	181,35	4,2	91,17	841,9	148,70	202,09	163,11
2015	13,5	2,9 t	2238,2	3,8 t	166,38	130,47	19,0	11,3 t	3002,5	17,0 t	157,62	149,77	4,6	101,31	768,5	135,74	166,01	133,99
2016	17,9	3,8 t	2717,5	4,6 t	151,64	118,91	17,3	10,3 t	2653,2	15,0 t	153,58	145,93	4,8	105,08	665,9	117,63	138,69	111,94
2017	17,3	3,7 t	2759,1	4,6 t	159,37	124,97	19,4	11,5 t	2988,9	16,9 t	154,12	146,45	4,9	106,27	710,6	125,52	146,34	118,11
2018	16,4	3,5 t	3004,4	5,0 t	183,49	143,89	21,4	12,7 t	3506,2	19,8 t	163,58	155,44	3,6	78,73	681,9	120,45	189,56	152,99
2019	20,0	4,3 t	3658,7	6,1 t	182,72	143,28	32,3	19,2 t	5218,3	29,5 t	161,33	153,30	4,1	90,68	710,1	125,42	171,37	138,31

Source: summarized by the author based on [4–6]

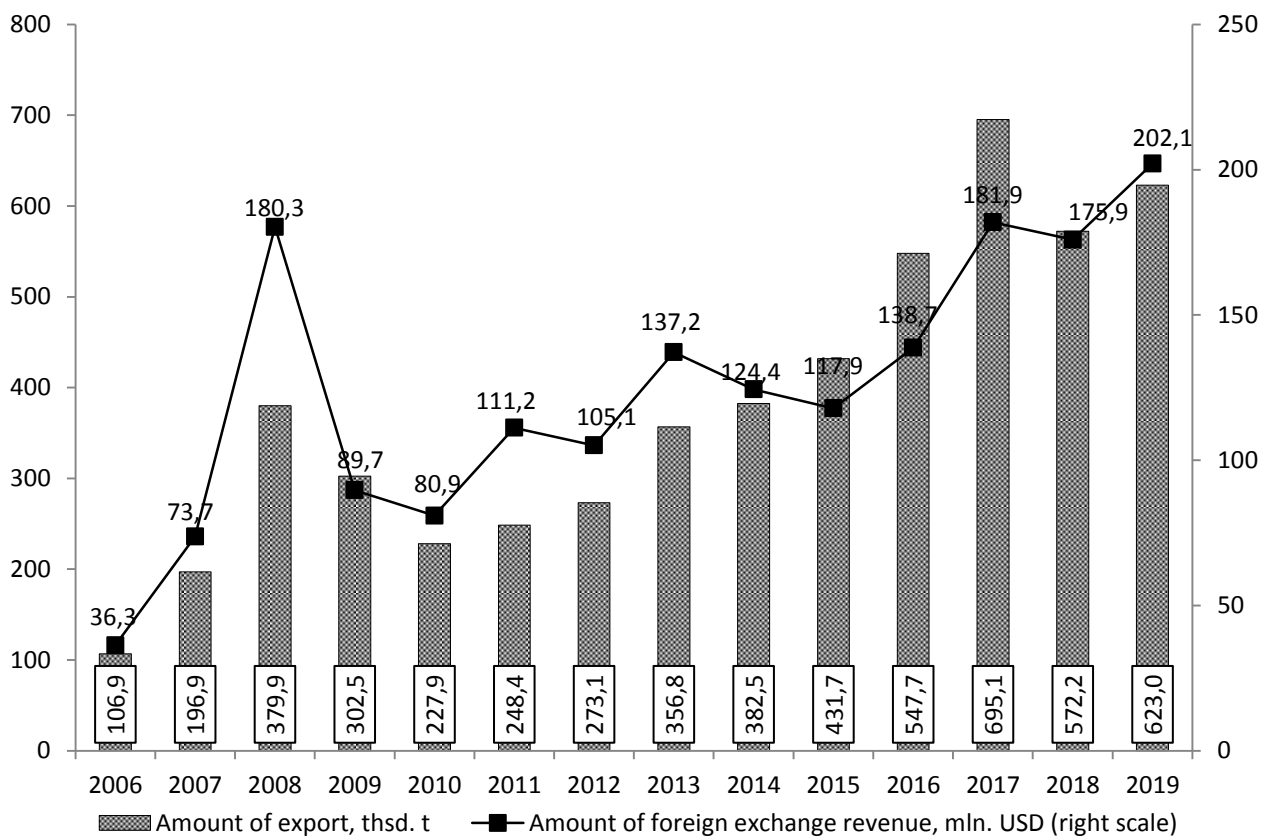

Figure 2 – The dynamics of flour-grinding products export during 2006–2019

Source: summarized by the author based on [4–6]

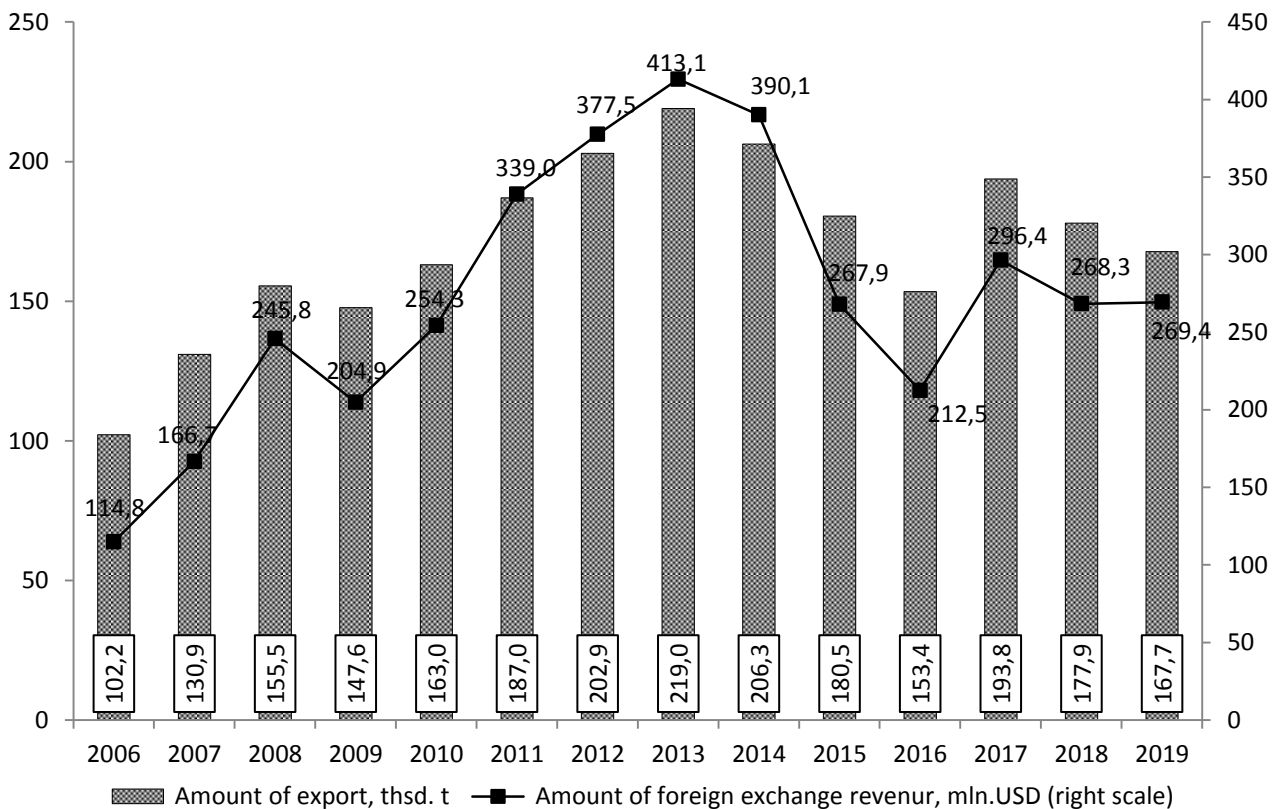

Figure 3 – The dynamics of export of ready-made grain products during 2006–2019

Source: summarized by the author based on [4–6]

However, the share of ready-made grain products in the overall structure of agri-food export decreased from 2.44 % to 1.22 % (Figure 4).

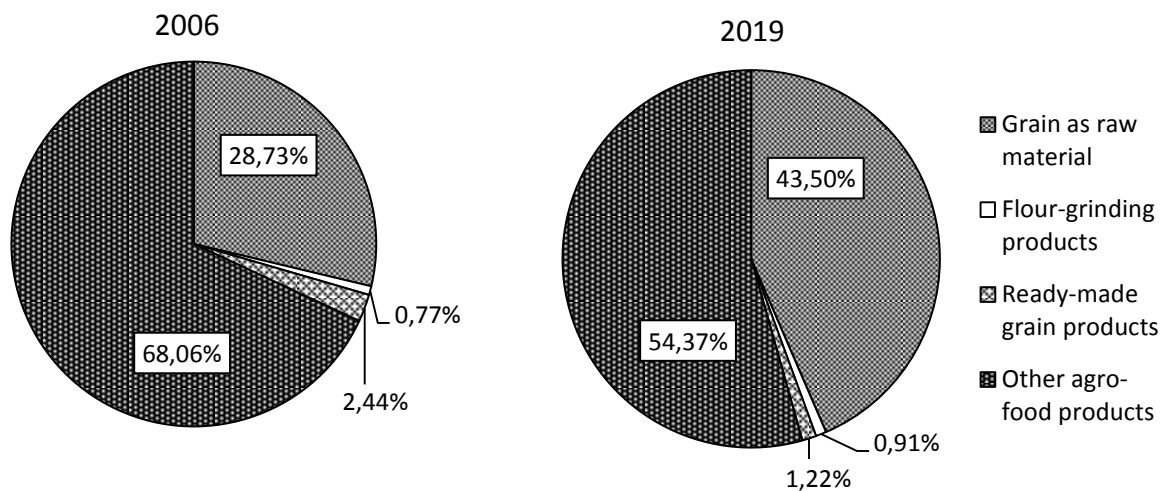

Figure 4 – The share of grain crop exports (grain crop as raw material, ready-made grain products and flour-grinding products) in all agri-food export in 2006 and 2019

Source: summarized by the author based on [4–6]

The next step of our study was to identify the association of export revenue from grain crop as raw material, flour-grinding grain products, ready-made grain products with export amount and export price. Our data has shown (Figure 5) that the export revenue from the sale of grain crops as raw material and flour-grinding grain products was positively associated with export amount ($r = 0.9228$ and 0.8836 respectively, $p < 0.001$). By contrast to above, the association between the export price and the export revenue was positive ($r = 0.1490$) and negative ($r = -0.0806$), but not significant.

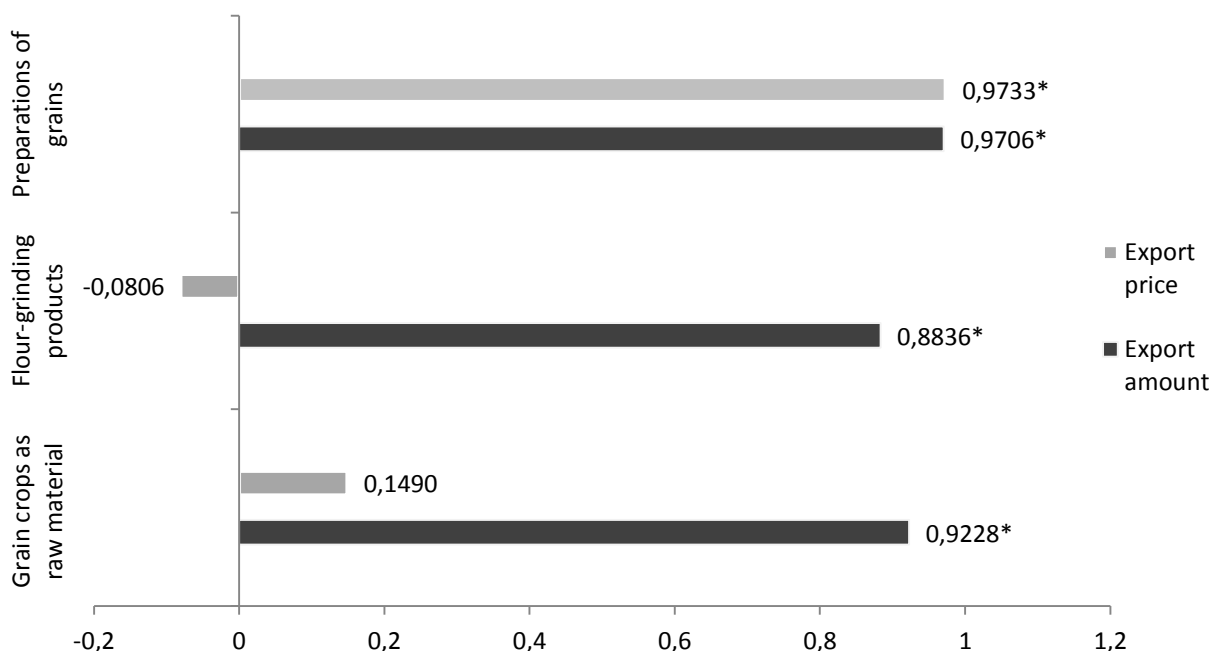

Figure 5 – Associations of export revenue from grain crop as raw material, flour-grinding products and ready-made grain products with export amount and export price in Ukraine during 2006–2019, Pearson's correlation coefficients (r)

Source: own calculation
* $p < 0.001$

At the same time, the export revenue from the sale of ready-made grain products had a significant impact both on export price and export amount, which confirms a positive association between evaluated parameters ($r = 0.9733$ and 0.9706 respectively, $p < 0.001$). This fact has confirmed the possibility of increasing the currency revenue from ready-made grain products export compared to the grain export as raw material. In addition to direct positive impact on the economics of the country, an increase of industry processing grain crop export should have a number of accompanying positive effects [23]:

- increase of budget revenue;
- increase of industrial capacities with deep processing;
- creation of additional workplaces;
- slowdown of migration processes;
- reduction of social tension in society;
- increase of production of a wide range of food products;
- increase of feed production to ensure livestock development;
- increase of production of technical products (ethanol, starch, betaine);
- increase of production of energy products (bioethanol, biogas), etc.

Conclusions. Thus, according to our study the raw material crop dominates in grain exports in Ukraine. Although such kind of exports provide significant foreign exchange earnings to Ukrainian economics, it does make the country's position vulnerable in the world market and not only makes economic risks for the agrarian sector but also creates additional risks in social, industrial and other branches. In our opinion, the analysis of agri-food export data on example of grain export has emphasized the need to change the state export policy in Ukraine.

References

1. State Statistics Service of Ukraine (2019). *Agriculture of Ukraine*: stat. collection, Kyiv, 235 p. Available at: www.ukrstat.gov.ua.
2. State Statistics Service of Ukraine (2009). *Agriculture of Ukraine*: stat. collection, Kyiv, 361 p. Available at: www.ukrstat.gov.ua.
3. State Statistics Service of Ukraine (2019). *Balances and consumption of the main food products by the population of Ukraine*: stat. collection, Kyiv, 59 p. Available at: www.ukrstat.gov.ua.
4. State Fiscal Service of Ukraine. Available at: <http://ukrstat.gov.ua> (accessed on: 16.02.2020).
5. State Statistics Service of Ukraine (2019). *Ukraine's foreign trade*: stat. collection, Kyiv, 172 p. Available at: www.ukrstat.gov.ua.
6. State Statistics Service of Ukraine (2009). *Ukraine's foreign trade*: stat. collection, Kyiv, 100 p. Available at: www.ukrstat.gov.ua.
7. Law of Ukraine (2008). *On ratification of the Protocol on the accession of Ukraine to the World Trade Organization*, no. 250-VI, 10.04.2008. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17>.
8. Law of Ukraine (2014). *On ratification of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand*, no. 1678-VII, 16.09.2014. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2>.
9. Karasova, N. A. (2014). Globalization determinants of export-oriented development of the agrarian sector of Ukraine. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 1 (20), pp. 129–152 [in Ukrainian].
10. Ostashko, T. O. (2016). Agri-food exports to the EU: outlook and goals. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 1, pp. 83–94 [in Ukrainian].
11. Zadoia, A. O. (2016). Foreign trade of Ukraine: current scales, structure and trends. *Akademichnyi ohliad*, no. 2, pp. 110–117 [in Ukrainian].
12. Seheda, S. A. (2019). Agri-food products in commodity structure of the foreign trade of Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 73–83 [in Ukrainian].
13. Seheda, S. A. (2020). Trends, features and factors of foreign economic activity of agricultural production of Ukraine. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 50 [in Ukrainian].
14. Seheda, S. A. (2019). Trends and structure of agricultural products imports. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Serii: Ekonomichni nauky*, iss. 4, pp. 172–190 [in Ukrainian].
15. Seheda, S. A. (2020). Statistical analysis of import of the consumer goods made from agricultural products. *Biznes Inform*, no. 1, pp. 165–175 [in Ukrainian].
16. Mudrak, R. P. (2014). The export of Ukrainian food products: state, trends, causes. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 70–79 [in Ukrainian].
17. Makhaniova, Yu. M. (2015). Export of grain crops of Ukraine, the EU and countries of the world in the context of modern integration processes. *Problemy ekonomiky*, no. 1, pp. 27–36 [in Ukrainian].

18. Kobuta, I. V. (2011). Assessment of the consequences of state regulation of grain exports in Ukraine. *Ekonomika i prohozuvannia*, no. 4, pp. 139–147 [in Ukrainian].
19. Materynska, O. A. (2013). Production and export of grain in Ukraine. *Ekonomika APK*, no. 10, pp. 49–53 [in Ukrainian].
20. Kvasha, S. M., Vlasov, V. I., Kryvenko, N. V., & Dukhnytskyi, B. V. (2014). Imports of agricultural products and possibilities of replacing them with national production. *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 11–21 [in Ukrainian].
21. Andren, T. (2007). *Econometrics*, Ventus Publishing ApS, Copenhagen, Denmark.
22. Chatterjee, S. & Hadi, A. S. (2006). *Regression Analysis by Example*, 4th ed., John Wiley & Sons, Inc. Publication, Hoboken, New Jersey, USA.
23. Kodenska, M. Yu., & Sehed, S. A. (2018). Regularities of development of agro-industrial production and the efficiency of its functioning. *Ekonomika APK*, no. 6, pp. 30–39 [in Ukrainian].

Список використаної літератури

1. Сільське господарство України: стат. зб. Держ. служба статистики України. Відп. за вип. О. М. Прокопенко. Київ, 2019. 235 с. URL: www.ukrstat.gov.ua.
2. Сільське господарство України: стат. зб. Держ. служба статистики України. Відп. за вип. О. М. Прокопенко. Київ, 2009. 361 с. URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України: стат. зб. Держ. служба статистики України. Відп. за вип. О. М. Прокопенко. Київ, 2019. 59 с. URL: www.ukrstat.gov.ua.
4. Державна фіскальна служба. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/f11> (дата звернення: 16.02.2020).
5. Зовнішня торгівля України: стат. зб. Держ. служба статистики України. Відп. за вип. А. О. Фризоренко. Київ, 2019. 172 с. URL: www.ukrstat.gov.ua.
6. Зовнішня торгівля України: стат. зб. Держ. служба статистики України. Відп. за вип. А. О. Фризоренко. Київ, 2009. 100 с. URL: www.ukrstat.gov.ua.
7. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 № 250-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 23. Ст. 213.
8. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. Ст. 2021.
9. Карасьова Н. А. Глобалізаційні детермінанти експортоорієнтованого розвитку аграрного сектора України. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 1 (20). С. 129–152.
10. Осташко Т. О. Експорт агропродовольчих товарів у ЄС: перспективи і завдання. *Економіка і прогнозування*. 2016. № 1. С. 83–94.
11. Задоя А. О. Зовнішня торгівля України: сучасні масштаби, структура і тенденції. *Академічний огляд*. 2016. № 2. С. 110–117.
12. Сегада С. А. Аграрно-продовольча продукція в товарній структурі зовнішньої торгівлі України. *Економіка АПК*. 2019. № 2. С. 73–83.
13. Сегада С. А. Тенденції, особливості і чинники зовнішньоекономічної діяльності аграрно-продуктового виробництва України. *Причорноморські економічні студії*. 2020. № 50.
14. Сегада С. А. Тенденції та структура імпорту аграрно-продовольчої продукції. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 4. С. 172–190.
15. Сегада С. А. Статистичний аналіз імпорту товарів повсякденного вжитку, виготовлених з продукції аграрно-продуктового виробництва. *Бізнес Інформ*. 2020. № 1. С. 165–175.
16. Мудрак Р. П. Експорт українського продовольства: стан, тенденції, причини. *Економіка України*. 2014. № 5. С. 70–79.
17. Маханьова Ю. М. Експорт зернових культур України, ЄС і країн світу в умовах сучасних інтеграційних процесів. *Проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 27–36.
18. Кобута І. В. Оцінка наслідків державного регулювання експорту зерна в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 4. С. 139–147.
19. Материнська О. А. Виробництво та експорт зерна в Україні. *Економіка АПК*. 2013. № 10. С. 49–53.
20. Кваша С. М., Власов В. І., Кривенко Н. В., Духницький Б. В. Імпорт агропродовольчої продукції та можливості його заміщення національним виробництвом. *Економіка АПК*. 2014. № 5. С. 11–21.
21. Andren T. *Econometrics*, Ventus Publishing ApS, Copenhagen, Denmark, 2007.
22. Chatterjee S., Hadi A. S. *Regression Analysis by Example*. 4th ed. John Wiley & Sons, Inc. Publication. Hoboken, New Jersey, USA. 2006.
23. Коденська М. Ю., Сегада С. А. Закономірності розвитку аграрно-промислового виробництва та ефективність його функціонування. *Економіка АПК*. 2018. № 6. С. 30–39.

С. А. Сегеда

**ТЕНДЕНЦІЇ ЕКСПОРТУ АГРАРНО-ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ:
ФОКУС НА РИНКУ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР**

Постановка проблеми. Аграрний сектор України в період трансформаційних процесів відзначився нарощуванням виробництва продукції зернових культур. Обсяг виробництва зернових культур у 2006–2019 рр. збільшився з 34,3 млн. т до 75,1 млн. т. У той же час спостерігається зменшення витрачання зерна на корм для тварин (з 13,8 млн. т у 2006 р. до 11,0 млн. т у 2019 р.), переробка зерна на непродовольчі цілі зростає з 0,6 млн. т до 1,2 млн. т. Тобто збільшення виробництва зерна відбулося без відповідного збільшення його промислової чи біологічної (тваринами) переробки, що сприяло збільшенню експорту зерна з 11,2 млн. т у 2006 р. до 56,7 млн. т у 2019 р.

Змінилися обсяг і структура виробництва зернової продукції. За даними Державної служби статистики України, валовий збір пшениці збільшився з 13,9 млн. т у 2006 р. до 28,3 млн. т у 2019 р., кукурудзи на зерно – з 6,4 млн. т до 35,8 млн. т, і лише виробництво ячменю зменшилось з 11,3 млн. т до 8,9 млн. т. У структурі валового збору частка пшениці зменшилась із 40,7 % до 37,7 %, ячменю – з 33,1 % до 11,9 %, і лише частка кукурудзи підвищилась з 18,8 % до 47,7 %. Як результат, зернові продукти все частіше поставляються на зовнішні ринки. Цьому значною мірою сприяло офіційне приєднання України до Світової організації торгівлі 16 травня 2008 р., що забезпечило правову основу міжнародної торгівлі та підписання і ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 р., яка відкрила нові можливості для збільшення експорту та значного розширення номенклатури.

У товарній структурі зовнішньої торгівлі сума валютних надходжень від продажу аграрно-продовольчої продукції протягом 2006–2019 рр. збільшилась у 4,7 разу, тоді як вартість усього експорту зростає лише в 1,3 разу. Це вказує на те, що аграрний сектор став головним джерелом валютних надходжень. Однак варто зазначити, що в структурі товарного експорту переважають сировина та продукція з низьким ступенем переробки. Орієнтація виробництва більшості сільськогосподарської продукції на закордонні ринки становить певні загрози продовольчій безпеці країни та проявам інших негативних явищ і тенденцій у цій галузі. Необхідно розробити державну політику, спрямовану на зміцнення позицій України на зовнішніх ринках, а також на пошук та розвиток нових ринків, особливо для збільшення експорту продукції з більшою доданою вартістю, що сприяло б організації поглибленої промислової та біологічної (тваринами) переробки зерна та проміжних продуктів.

Необхідність впровадження ефективнішої структури аграрно-продовольчої продукції у зовнішній торгівлі України та напрямки її вдосконалення визначали актуальність дослідження.

Мета. Метою статті було висвітлити основні проблеми експорту зернових культур, які виникли протягом останніх 14 років в Україні, оцінити основні фактори, що визначають тенденції експорту зернових в Україні, визначити наявність і тісноту зв'язку між кількістю та ціною експорту зернових культур, продукцією борошномельно-круп'яної промисловості, готовими продуктами із зерна й експортною виручкою, запропонувати нові шляхи вирішення встановлених проблем.

Результати. Проведений аналіз динаміки зовнішньої торгівлі засвідчив збільшення валютних надходжень від аграрно-продовольчої продукції та зростання їх частки в загальній сумі експорту з високою часткою зернових культур. У структурі експорту переважає зерно кукурудзи, пшениці і ячменю. Виявлено обернений зв'язок між обсягами експорту зернових культур та їх реалізаційною ціною, що свідчить про доцільність використання зерна та проміжної продукції промислової переробки для розвитку галузі тваринництва. Виявлено дуже тісний зв'язок між обсягами і ціною експорту готових виробів та зерна і валютною виручкою, що свідчить про перспективність нарощування товарів з більшою додатковою вартістю.

Наукова новизна. Систематизовано сутнісні чинники нарощування обсягів експорту аграрно-продовольчої продукції рослинного походження, якими є: стрімке зростання виробництва зернових культур; зменшення використання зерна на кормові цілі через скорочення протягом тривалого періоду поголів'я тварин, зокрема ВРХ; порівняно невелика частка використання зерна на нехарчові цілі; повільне збільшення переробки зерна на харчові цілі; обмеження інноваційних технологій промислового зберігання зерна.

Виявлено, що нарощування обсягів експорту зерна при відсутності організації раціональних напрямів внутрішнього використання призводить до організаційних і фінансових ризиків, зниження ціни та недоотримання належних надходжень валюти.

Висновки. В експорті зернових культур домінує продукція сировинного характеру. Незважаючи на те, що такий вид експорту забезпечує значну валютну виручку для української економіки, це робить стан країни вразливим на світовому ринку та створює не тільки економічні ризики для аграрного сектору, але й додаткові ризики для соціуму, промисловості та інших галузей. На нашу думку, аналіз даних про експорт аграрно-продовольчих товарів на прикладі експорту зерна підкреслив необхідність зміни державної експортної політики в Україні.

Ключові слова: експорт, зернові, продукція борошномельно-круп'яної промисловості, готові продукти із зерна, кореляційно-регресійний аналіз, коефіцієнт кореляції Пірсона, ціна, експортна виручка.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2020

DOI 10.24025/2306-4420.0.56.2020.201677

Сегеда С. А., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

seheda@gmail.com

ORCID 0000-0002-6179-564X

Seheda S. A., Ph. D. in Economics, associate professor, associate professor of the department of accounting and taxation, Vinnytsia Institute of Trade and Economics of KNUTE